

DE BETEKENIS VAN DE LEVENDE NATUUR VOOR DE NATUURBESCHERMING

J. WILCKE.

Hoewel aanvankelijk opgezet als tijdschrift voor natuursport is De Levende Natuur eigenlijk reeds van het begin af tevens voor de natuurbescherming van grote betekenis geweest, enerzijds indirect doordat zij de natuurstudie bevorderde, anderzijds direct, doordat zij zich ook actief aan de natuurbescherming wijdde.

De vlotte en populariserende artikelen over het leven van planten en dieren en over interessante natuurterreinen, de meldingen van vondsten van nieuwe plante- en diersoorten voor de Nederlandse flora en fauna stimuleerden sterk de belangstelling voor de levende natuur. Het tijdschrift werd hierin gesteund door de talrijke natuurboeken en -boekjes, die Heimans zowel als Thijssse in deze begintijd naast hun serie Van Vlinders, Bloemen en Vogels het licht deden zien: het Vogelboekje, het Vogeljaar, het Aquariumboekje, het Geologieboekje, Ons Krijtland, de Flora van Nederland en nog andere meer; van groot belang waren ook de Verkade-albums, die honderdduizenden Nederlanders bereikten. Dit alles droeg ertoe bij dat de natuurstudie zich meer en meer verplaatste van laboratorium en studeerkamer naar het vrije veld en dat tegenwoordig veldbiologische vakken als oecologie, ethologie en plantensociologie aan onze universiteiten en hogescholen worden gedoceerd. Als de redactie aan 't slot van haar voorwoord in de allereerste aflevering van De Levende Natuur zegt: „Rechtstreeks zullen wij derhalve de wetenschap niet kunnen dienen. Zijdelings waarschijnlijk. Want dit staat vast: als de belangstelling van het publiek toeneemt,

zal aan de vakgeleerden meer materiaal toevloeien, — zullen er meer jongelui hunne gelederen komen versterken. — zullen hunne werken een ruimer debiet vinden, — zullen hunne adviezen voor het publiek meer beteekenis krijgen, . . .”, is dit een uitspraak die in grote trekken juist gebleken is. Inderdaad heeft De Levende Natuur de biologische wetenschap, en zelfs meer direct en minder zijdelings dan de redactie verwachtte, gesteund, voor een belangrijk deel door het kweken van biologen. Velen, die thans een vooraanstaande plaats in de wetenschappelijke biologie innemen, hebben hun belangstelling en hun eerste opleiding aan dit tijdschrift te danken. Maar verscheidenen onder hen zijn De Levende Natuur trouw gebleven en daardoor is een nauwer contact ontstaan tussen de wetenschappelijke veldbiologen en de amateurs en zijn de scherpe grenzen tussen de twee groepen vervaagd ten voordele van beide. De groei van de veldbiologie leidde al spoedig tot het inzicht, dat de bescherming van haar studieobjecten, in het bijzonder van zeldzame plante- en diersoorten en waardevolle natuurterreinen een dringende noodzaak was in ons zakelijk georiënteerde, dichtbevolkte land, en vele biologen uit beide groepen hebben thans een actief aandeel in de moderne natuurbescherming. De eerste vruchten, die de sterk vergrote belangstelling voor de levende natuur in het laatst van de 19de en het begin van de 20ste eeuw afwierp, bestonden in de oprichting van verscheidene verenigingen, die zich de studie of de bescherming van de wilde flora en fauna ten doel stelden.

Zo werd op 1 januari 1899 de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels in het leven geroepen, die reeds in hetzelfde jaar een ontwerp voor een nieuwe wet ter bescherming van vogels samenstelde. In 1901 kwam de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging tot stand, die in haar statuten de natuurbescherming als één van haar doelstellingen verkondigde. Vooral Thijssse en Heimans brachten in deze vereniging de gedachte naar voren belangrijke terreinen door aankoop veilig te stellen.

Toen in 1904 het Naardermeer door de gemeente Amsterdam tot vuilstortplaats dreigde te worden gedegradeerd, stelden Thijssse en Heimans zich in de pers heftig te weer, en Thijssse, die dank zij een toegangsvergunning van de toenmalige eigenaar een der zeer weinigen was die in 1904 het meer kenden, schetste in een uitvoering en rijk geïllustreerd artikel in *De Levende Natuur* de grote ornithologische betekenis van het meer als broedterrein van talrijke water- en moerasvogels, waaronder soorten als Lepelaar, Purperreiger en Snor, die in overig West-Europa niet of slechts uiterst zelden voorkomen. Hij drong er daarbij op aan dat de Natuurhistorische Vereniging het Naardermeer zou kopen.

Met dit artikel begint *De Levende Natuur* eigenlijk haar rechtstreekse bemoeienis met de natuurbescherming en van nu af aan vormt deze een integrerend deel van haar program.

In 1905—1906 werd, onder auspiciën van de Natuurhistorische Vereniging, de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland opgericht, met als directe aanleiding de bedreiging van het Naardermeer, en op 3 september 1906 wordt het meer door „Natuurmonumenten” aangekocht.

Thijssse doet hiervan nog dezelfde maand mededeling in *De Levende Natuur* onder

de titel „Het Naardermeer”, met het citaat „geen blijder maar in tachtig jaar”.

Sindsdien maakt hij op de hem eigen wijze trouw melding van de aankopen van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, hetgeen ongetwijfeld de belangstelling voor de natuurbescherming aanwakkerde en de vereniging door binnenkomende bijdragen financiële steun verschafte. Zo volgen: de aankoop van het Leuvenumse bos in het oktobernummer van 1910, van Hagenau in het decembernummer van hetzelfde jaar, van de Oisterwijkse bossen en vennen in 1915, van Griend in 1916, van het Korenburgerveen in 1918, om slechts de grote aankopen uit de eerste jaren te noemen.

In 1909 schrijft Thijssse over de noodzaak van vogelbescherming op onze waddeneilanden, waarbij hij de gang van zaken op de Duitse waddeneilanden tot afschrikwekkend voorbeeld stelt en erop wijst, dat ook de Nederlandse waddeneilanden reeds zijn achteruitgegaan: — In 1870 vond Holkema in de duinen achter Hoorn op Texel zoetwaterplassen, waar een groot aantal Lepelaars en Purperreigers broedden. Door het graven van de Moksloot zijn die duinen gedraineerd en de zeldzame vogels verdwenen; van tijd tot tijd proberen Lepelaars het nog wel eens op Texel te nestelen, tot nog toe echter zonder blijvend resultaat. Ook de Grote-sternkolonie in de Bol in het Noorden op Texel is verdwenen. De Eidereend op Vlieland, die daar in 1906 als broedvogel was ontdekt, brengt het, doordat de meeste nesten geregeld worden uitgehaald, niet verder dan enkele broedparen. Daarom wil Thijssse grondig beschermde terreinen op de waddeneilanden; Texel en Vlieland acht hij daartoe het meest geschikt. — Het enige natuurreservaat op de waddeneilanden bestond toen uit een 7 ha groot hooiland in de pol-

der Waal en Burg, dat „Natuurmonumenten” cadeau had gekregen.

Niet alleen Thijssse, maar ook anderen vertellen in *De Levende Natuur* over belangrijke en veelal bedreigde terreinen, welke zodoende de noodzakelijke algemenere bekendheid verkrijgen: Bernink over Dene-kamp, de Dinkel en andere terreinen in Twente, Ver Straeten over vindplaatsen van Zomerschroeforchis, van Kranskarwij en van Biesvarens bij Weert, Quené over het Leersumse veld, Vijverberg over Schouwen, Joman over de omstreken van Doetichem, Sipkes over verschillende duingebieden, Beijerinck en het echtpaar Koopmans-Forstmann over de noordelijke provincies, en vele anderen meer.

E. Heimans en J. Heimans wijden vooral verscheidene artikelen aan Zuid-Limburg en als in 1923 de St. Pietersberg met afgraving wordt bedreigd, wordt de aflevering van 1 juni geheel aan dit unieke natuurmonument gewijd.

In *De Levende Natuur* van 1 augustus 1923 bespreekt Thijssse de wenselijkheid van een natuurbeschermingswet, die het mogelijk moet maken daarvoor in aanmerking komende terreinen tot natuurreservaat te verklaren en desnoods voor dat doel te onteigenen. De Staat zou volgens hem zelve voor moeten gaan door belangrijke gebieden in het Staatsdomein tot reservaat te bestemmen.

Als we thans de balans opmaken van de resultaten, welke op natuurbeschermingsgebied zijn verkregen, dan kunnen we met dankbaarheid constateren dat vele van de wensen, welke in *De Levende Natuur* naar voren werden gebracht, in vervulling zijn gegaan. De natuurbeschermingswet is er weliswaar nog steeds niet, maar wel bestemt de Staat tegenwoordig belangrijke terreinen in haar domein tot reservaat. Dat is, nadat dit reeds eerder met de Gerritsfles

en een deel van het Lheebroekerzand was gebeurd, op grote schaal begonnen in 1926 met drie terreinen op Texel, dank zij het onverdroten overleg van het Dagelijks Bestuur van „Natuurmonumenten” met het Staatsbosbeheer. Dit waren de Muyen en Sluifers, de Westerduinen en de Geul, tezamen met een oppervlakte van 1350 ha. Bovendien kreeg het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen na de tweede wereldoorlog de bevoegdheid en de financiële mogelijkheid belangrijke natuurterreinen aan te kopen. Door deze maatregelen is de natuurbescherming thans op veel ruimere leest geschoeid.

„Natuurmonumenten” bezit thans op Texel 260 ha en heeft er enige duizenden in pacht, terwijl de gezamenlijke oppervlakte van de Staatsreservaten op de waddeneilanden, in hoofdzaak duingebieden, ruim 10.000 ha beslaat. De Lepelaars zijn op Texel teruggekomen en broeden er geregeld in om en bij de 100 paren in de Muy en de allerlaatste jaren ook met enige paren in de Geul. De Purperreigers laten nog op zich wachten. De Eidereenden hebben zich enorm uitgebreid; dit jaar waren er op Vlieland meer dan 6000 nesten en ook op de andere eilanden heeft deze soort zich in flinke aantallen gevestigd.

Ook in het overige Nederlandse duingebied, op het vasteland en op de Zuidhollandse en Zeeuwse eilanden kwamen verscheidene reservaten tot stand. Het Leersumse veld is natuurreservaat, het Zomerschroeforchisterreintje bij Weert is aangekocht (helaas is het orchideetje er verdwenen), een Dinkelreservaat en andere reservaten in Twente zijn in de maak. Voor Schouwen ziet het er niet ongunstig uit. De St. Pietersberg is ondanks alle strijd verloren gegaan, doch de regering zegde toe de stichting van een reservaat op de oostelijke Maasoever te zullen bevorderen.

Dank zij aankopen door het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, door „Natuurmonumenten” en door het Limburgsch Landschap zijn thans in Zuid-Limburg verscheidene prachtige natuurterreinen behouden, ter gezamenlijke grootte van ongeveer 450 ha, waaronder het reservaat Oostelijke Maasoever.

En dit is slechts een greep uit de veelheid der reservaten, die over het gehele land verspreid tot stand kwamen. Ondertussen zijn we nog lang niet waar we zijn moeten en zo gaat De Levende Natuur voort met het publiceren van artikelen over belangrijke terreinen en terreintjes, die nog niet beschermd zijn.

Sinds het begin van dit jaar is het opsporen van deze terreinen in vastere banen geleid door de stichting van het R.I.V.O.N. (Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onder-

zoek ten behoeve van het Natuurbehoud), dat tevens onderzoek verricht ten behoeve van het beheer van de reservaten. Dit instituut levert, vóór zijn oprichting reeds als groep van de afdeling Natuurbescherming van het Staatsbosbeheer, sinds enige jaren geregeld waardevolle bijdragen in De Levende Natuur. Daarnaast verschijnen nog steeds terreinbeschrijvingen van enkele andere instanties en van particulieren, (zoals die van Van der Voo, Luiken, Boerboom, De Visser en anderen) die we, in verband met het vele werk, dat in korte tijd op dit gebied moet worden verricht, allerminst kunnen missen.

Op deze wijze hoopt De Levende Natuur ook voor de toekomst haar krachten aan de natuurbescherming in Nederland te kunnen blijven geven.

ONDERZOEK EN NATUURBEHOUD

V. WESTHOFF en P. LEENTVAAR.

(Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud)
R.I.V.O.N., Mededeling nr. 18.

Het natuurbehoud heeft tot doel de differentiatie in de ons omringende natuur te behouden. Dit wil zeggen dat de rijkdom aan soorten, levensgemeenschappen en biotopen bestudeerd wordt en het behoud hiervan wordt bevorderd. Het doel is dus niet het behoud van individuen; dit behoort tot het terrein der dierenbescherming. Het natuurbehoud offert zelfs individuen op, wanneer dit voor het bestaan van andere soorten nodig is. Een kolonie Zilvermeeuwen kan zich dank zij de onbedoelde begunstiging door de mens zodanig uitbreiden, dat deze roofzuchtige dieren een gevaar vormen voor het voortbestaan van andere vogelsoorten in hun omgeving. Het natuurbehoud maakt het dan nodig, dat de

Zilvermeeuwen door versterking van de broedsels of doden van de volwassen dieren in aantal beperkt blijven.

De meeste levensgemeenschappen zijn op het ogenblik niet meer denkbaar zonder de invloed van de mens. Niettemin moet de natuur beschermd worden tegen de mens en wel niet tegen de mens als zodanig, maar tegen de nivellerende werking van de moderne cultuur- en produktiemethoden, die tot doel hebben, de variatie in milieuverschillen zoveel mogelijk te verkleinen en slechts een klein aantal cultuurgewassen toe te laten, met het gevolg, dat de oorspronkelijke flora en fauna het veld moeten ruimen.

Het gaat dus om het behoud van de rijk-